

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

УДК 801.8 + 811
ББК 81.2(4Укр)я5
Є27

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 7 від 26.12.2024 року)

Редакційна колегія:

Євтушина Т. О. – к.філол.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – технічний секретар;

Прокопенко Л. І. – к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – відповідальний редактор;

Босак Н. Ф. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-
Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної
реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Є27 Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали
Ювілейної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса,
06-07 грудня 2024 р.) [Електронне видання]: зб. тез доп. / редкол. Т. О. Євтушина,
Л.І.Прокопенко, Ж.Д.Горіна, Н.Ф.Босак. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 187 с.

У збірнику вміщено доповіді учасників Ювілейної Всеукраїнської науково-
практичної конференції молодих науковців «Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і
перспективи розвитку» (м. Одеса, 06-07 грудня 2024 р.). Матеріали збірника можуть бути
корисними для широкої філологічної аудиторії.

*За зміст тез, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу
відповідальність несуть автори*

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2024
© Автори статей, 2024

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Горіна Жанна

Комікси як жанр візуального наративу

6

СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ

Александрова Орина

Можливості інтерактивної платформи Lerningapps для підтримки освітнього процесу на уроках української мови в основній школі

14

Басараба Ангеліна

Розвиток читацького інтересу в учнів закладів загальної середньої освіти за допомогою інтерактивних методів

18

Безверхна Олена

Активне словотворення в медіадискурсі періоду повномасштабного вторгнення: за матеріалами ГРАКу

21

Бойко Варвара

Використання інтерактивної платформи Wordwall як допоміжного інструменту під час підготовки уроків української мови в початковій школі

26

Бойко Маргарита

Синтаксис авторського монологічного мовлення кульмінації повісті «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини у світі» Олександра Гавроша

30

Дідур Людмила

Генезис української мови

33

Довга Єлизавета

Формування граматичної компетентності в учнів 6 класу під час вивчення дієслова (на матеріалі програмових творів про козаків)

42

Євтушина Тетяна

Фразеологізми як структурний компонент складених присудків прози Г. Вдовиченко

47

13.00.02. Теорія і методика навчання (з галузей знань). Київ, 2016. 293 с. 3. *Пентиліук М.* Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей. Київ : Ленвіт, 2012. 256 с. 4. *Полінок О. В.* Формування граматичної компетентності учнів 10 класу з використанням методу проєктів у процесі навчання української мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 241с. 5. *Українська література.* Хрестоматія. 6 клас : зошит з друкованою основою до зошита «Українська література» : Ч II. / уклад.: І. В. Гавриш, О. В. Гученко. Харків : Інтелект України, 2022. 56 с. 6. *Українська мова.* 6 клас : зошит з друкованою основою : у 9 ч. Ч 7 / І. В. Гавриш, Н. В. Семихат, С. М. Дроф'як, Н. В. Новожилова. Харків : Інтелект України, 2022. 64 с.

Тетяна Євтушина,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології і
методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ СКЛАДЕНИХ ПРИСУДКІВ ПРОЗИ Г. ВДОВИЧЕНКО

Анотація: У статті досліджено синтаксично-функційні особливості фразеологічних одиниць як структурного компонента складених присудків романів Галини Вдовиченко «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука». З'ясовано, що дієслівна фразеологічна одиниця в синтаксичному розмаїтті мовотворчості Галини Вдовиченко може заступати залежний інфінітив, бути в ролі допоміжного модального дієслова мати. Підкреслено, що фразеологічні одиниці як складені іменні присудки виражають пасивні ознаки, характерні для відповідних суб'єктів; поодинокими в художніх творах Галини Вдовиченко є фразеологічні одиниці як ускладнені форми складеного дієслівного присудка. Наголошено, що фразеологізми як складені присудки експресивно вербалізують запах Львівщини, душу Галичини, культуру й традиції львів'ян.

Ключові слова: фразеологічні і одиниці, синтаксично-функційні особливості, компонент складених присудків проза Галини Вдовиченко.

Abstract: The article examines the syntactic and functional features of phraseological units as a structural component of compound predicates in Galina Vdovichenko's novels "Half-apple" and "Other half-apples". It has been found that a verbal phraseological unit in the syntactic variety of Galina Vdovichenko's language creation can stand for a dependent infinitive, be in the role of an auxiliary modal verb mother. It is emphasized that phraseological units as compound nominal predicates express passive features characteristic of the corresponding subjects; isolated phraseological units in Galina Vdovichenko's works of art, which are complex forms of the compound verb predicate. It is emphasized that phraseological units as compound predicates expressively verbalize the smell of Lviv Region, the soul of Galicia, the culture and traditions of Lviv residents.

Keywords: phraseological units, syntactic and functional features. The component of compound predicates in the prose of Halyna Vdovichenko.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У мовній амплітуді виражальних засобів сучасної української прози чільне місце належить фразеологічним одиницям, оскільки саме

вони концентровано передають глибинні смисли авторських інтенцій, створюють семантично місткі і максимально уяскравлені персонажні образи, виявляють ціннісні пріоритети національної ментальності.

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянуто порушену проблему. Нині українська жіноча проза є об'єктом вивчення В. Агеєвої, О. Бойченка, Я. Голобородька, Т. Гундорової, Н. Зборовської, Н. Кондратенко, Г. Рижкової, Т. Тебешевської-Качак та інших. Крім того, увага лінгвістів скерована нині на фразеологічні одиниці як мовні репрезентанти української національної картини світу, відображеної в текстах сучасної прози (В. Калашник, Ж. Колоїз, А. Супрун, Л. Щербачук та ін.). Проте спеціальних мовознавчих розвідок, у яких ґрунтовно вивчено синтаксично-функційний потенціал фразеології художнього доробку сучасних українських письменниць, на жаль, немає.

Мета статті – дослідити синтаксично-функційний потенціал фразеологічних одиниць як структурного компонента складених присудків романів Галини Вдовиченко «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука».

Викладення основного матеріалу. Жіночій прозі кінця ХХ – ХХІ століть притаманні текстові характеристики (чуттєвого, тілесного, внутрішнього, афективного, інтимізованого тощо), «важливими мотивами цієї прози є також специфіка життя у великому місті, професійна діяльність представниць фемінного гендеру» [5, 120]. Нетиповість, нестандартність героїні сучасної жіночої прози підкреслює вказівка на її професію, художнє зображення професійного життя героїні як сфери її самореалізації віддзеркалює неабиякий проблематизм. Проза українських письменниць початку ХХІ століття демонструє інтерпретацію істин буття, проникнення в онтологію сучасного світу.

Оригінальну палітру словесних образів у сучасній українській прозі створюють різноманітні мовно-зображувальні засобами, серед яких чільне місце належить поетично-образним фразеологічним одиницям (далі – ФО).

Слушним є твердження, що «у центрі уваги повинні перебувати не розрізнена й висмикнута з контексту ФО, а фразеологізм як представник макротексту, під яким розуміють вербальне етнокультурне утворення, у процесі згортання якого і виникає ФО» [4, 12–16].

ФО, маючи за своєю природою експресивне забарвлення, активно проникають у мовну тканину романів Галини Вдовиченко «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука», з яких дізнаємося, що в прекрасному місті Львові живуть чотири подруги: журналістка Галина, дизайнерка Ірина, коректор Магда і телеведуча Луїза – оригінальні, творчі, активні особистості. Усі чотири панянки – різні за темпераментом і характером, але «це не заважає їм ділити одне дерев'яне чудо-яблуко на чотирьох» [3].

За словами Т. Крисюк, окрім «прослуховування» задушевних бесід чотирьох львівських панянок, романи змушують читача «зазирнути в архіви історичної пам'яті, замислитися над важливістю людського існування, дружби, вірності й пожертви» [3]. Диво відбулося з персонажами: «надихаючись роботами Пінзеля, і

подруги, і їхні чоловіки, вдаються до творчих експериментів, відкривають у собі нові таланти і не бояться ризикувати» [3]. У романах «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука» дерев'яне яблуко Пінзеля «набуває символічно-магічного значення для всіх, хто про нього дізнався. Комуś із дівчат вдається зберегти кохання, а хтось втрачає його, щоб випадково зустріти «свою» людину в потрібний час» [3].

ФО як номінативно-експресивні одиниці цілісно відображають елементи денотативної ситуації за допомогою вторинної номінації. Авторка з неоднаковою частотністю використовує ФО різної будови, семантики, стилістичної маркованості. Частиномовна співвіднесеність певних ФО зумовлює їхню відповідну синтаксичну роль у реченні.

Зокрема, дієслівна ФО в синтаксичному розмаїтті мовотворчості Галини Вдовиченко може заступати залежний інфінітив: *Головне – не передати куті меду* [1, 195]. Сполучаючись із допоміжним дієсловом, ФО виконує синтаксичну функцію складеного дієслівного присудка: *Варто хоч іноді відкинути думку, що ти незамінна* [1, 63]; *Треба тільки зрушити цю ідею з мертвої точки, а далі піде* [1, 241]; (пор.: *зрушити з мертвої точки*) – «почати роглядатися, виконуватися» [6, 347]; *Тільки треба не упустити свій шанс* [2, 31] (пор.: *дати шанс*) – «створювати кому-небудь сприятливі умови для здійснення чого-небудь» [6, 212].

Загалом у сучасній лінгвістиці науковці виокремлюють дві групи допоміжних дієслів у складеному дієслівному присудку: фазові і модальні. «Допоміжні дієслова є особовими формами фазових і модальних дієслів, які, доповнюючи лексичне значення присудка, виражають його модально-часове значення» [7, 76].

Під час дослідження зафіксовано численність допоміжних фазових дієслів у складі складених дієслівних присудків. Зауважимо, що «допоміжні фазові дієслова позначають початок, продовження або ж завершення дії» [7, 76]. Наприклад: *А тут ти починаєш гнати коней, розпитуєш, слідство ведеш зі стурбовано-трагічним виразом обличчя* [2, 151]; *Чи, може, ти думав, я почну розбір польотів?* [2, 234]; *І Магда закрила цю тему, припинила стукати у зачинені двері, намагалася бути щасливою тим, що дала їй доля* [2, 106] (пор.: *стукати у двері*) – «1. Звертатися до кого-небудь з якимось проханням, добиватися чогось» [6, 868]. Склад допоміжних модальних дієслів, які в поєднанні з ФО утворюють предикативну конструкцію, надзвичайно широкий. Український синтаксист К. Шульжук із цього питання слушно наголошує, що «модальними називають допоміжні дієслова, що вказують на необхідність, бажаність, можливість дії» [7, 77]. «Вони, як фазові, теж виражають передусім граматичне значення. Їх розглядають як один із засобів вираження суб'єктивно-модальних значень» [7, 77].

Наприклад, дієслова з модально-вольовою семантикою: *Отже, фразу «я не маю часу» викреслюємо зі щоденного вжитку грубим чорним маркером. П-пахх! Нескладне завдання для тих, хто вміє припнути язика за мить до вимовленого слова* [1, 8]; *Аж кортіло дати йому правдивий привід для підозр* [2, 41] (пор.: *дати привід*) – «1. Створювати передумови для яких-небудь дій, вчинків, думок» [6, 209]; *Він теж вмів тримати паузу* [2, 29]; *Ірина не могла прийти до тями* [2, 86]

(пор.: *прийти до тями*) – «2. Опам'ятатися, заспокоїтися» [6, 701]; *Що це - пастка? Чи можливість **взяти реванш**?*» [2, 138]; *Тому у дорослому житті намагався взяти реванш* [2, 225] (пор.: *взяти реванш*) – «здобувати перемогу в чому-небудь після своєї поразки, невдачі, програшу» [6, 54].

У вищезазначених реченнях ФО передає зміст присудка, а допоміжне дієслово – відношення до дійсності (предикацію) та модальність: *Програма артистів була побудована так, що глядачі не встигали перевести подих* [2, 14] (пор.: *переводити подих*) – «робити коротку перерву, короткий перепочинок в чому-небудь» [6, 615].

Цікавим є фрагмент роману «Інші пів'яблука», у якому в ролі допоміжного модального дієслова є дієслівна фразеологічна сполука на основі дієслова *мати*: *Ігор Кінь не мав наміру ставити крапку в своєму шоферуванні* [1, 85].

Поодинокими в художніх творах Галини Вдовиченко є ФО-ускладнені форми складеного дієслівного присудка, що «мають у допоміжній частині два і більше інформаційно недостатні компоненти» [7, 78]. Наприклад: *А придивившись, вийшли з машини і не годні були відвести очей* [1, 71]; *Від їхніх жестів і облич не можна було відвести очей* [1, 97] (пор.: *не відривати очей*) – «пильно дживитися» [6, 125]. Ці форми, як стверджує К. Шульжук, «у допоміжній частині можуть мати фазові та модальні дієслова, дієслівно-іменні сполучення з модальним значенням, модальні прикметники, дієприкметники, іменники, прийменниково-іменникові сполуки, дієслово-зв'язку бути» [7, 78].

Як свідчить фактичний матеріал, поширеним є функціонування ФО у ролі іменної частини складеного іменного присудка: *В Ірини кожен день тепер на вагу золота – показ насувається, наче поїзд, уже й стукіт коліс чути, роботи – вагони і вагони* [1, 47]. Найголовнішими граматичними засобами вираження іменної частини складеного іменного присудка є називний, знахідний та орудний відмінки.

Зокрема, ФО як предикативний член у формі місцевого відмінка характеризує особу. Для вираження непостійної, несталого ознаки підмета іменник-компонент ФО, що виступає іменною частиною, функціонує здебільшого з дієсловом-зв'язкою *бути* у формах минулого та майбутнього часу, а також дієслівними зв'язками *ставати, стояти і залишатися*: *Тільки банальну потребу бути у формі* [1, 109]; *Магда сьогодні була в ударі, майже не замовкала* [2, 49] (пор.: *в ударі*) – «в стані душевного піднесення, натхнення; у піднесеному настрої» [6, 911]; *Ірині й тепер було не по собі від тої давньої розгубленості* [2, 87] (пор.: *не по собі*) – «2. Кому-небудь незручно, ніяково або неприємно» [6, 840]; *Коня теж витримка виявилася будь здоров* [2, 29] (пор.: *будь здоров*) – «3. Уживається для підкреслення доброї якості чого-небудь» [6, 40]; *Принаймні Сонька-старша буде на сьомому небі від цієї новини* [2, 223] (пор.: *на сьомому небі*) – «дуже задоволений, радісний, безмежно щасливий» [6, 539].

Джерелом деяких ФО-складених іменних присудків є музичне мистецтво: *Питання з іншої опери: який то є палевий колір сукні однієї з провінційних панянок?* [2, 10] (пор.: *з іншої опери*) – «те, що безпосередньо не стосується справи, теми

розмови» [6, 588]; *Любительниця сюрпризів, вона й тут була у своєму репертуарі* [2, 14] (пор.: *у своєму репертуарі*) – «з своїми звичками, з своїми рисами характеру» [6, 734] тощо. ФО, які виконують емоційно-експресивну функцію в різних варіаціях допомагають стисло й образно розкрити явища об'єктивної дійсності через мову персонажів.

На відміну від дієслівних, ФО як складені іменні присудки виражають пасивні ознаки, характерні для відповідних суб'єктів: *Вона саме закінчувала колекцію під назвою «Буркут» – натуральні тканини, простий крій, сучасні пропорції. А родзинкою мала стати оздоба з помітною дозою цитувань – правдивих фрагментів народного одягу* [2, 9]. Із романів дізнаємося, що для цього Ірина купила кілька вишивок у майстринь-вишивальниць на львівському Вернісажі – «п'ятачку» перед театром Заньковецької, розрізала їх на фігурні клаптики та смужки й нашила на лляні сукні, сорочки, штани у новій послідовності. Це підтверджує, що народний одяг є частиною душі людей, він відображає широкий спектр духовних традицій народу, його світоглядних уявлень та норм обрядової поведінки.

Численними є пейзажні замальовки: *«Крапкою над «і» у цих перетвореннях стали бузок і жасмин, посаджені вздовж траси»* [2, 72]. Фразеологічно вербалізований пейзаж – явище оригінальне й неповторне. ФО у ролі іменної частини складеного іменного присудка образно та влучно передає основне значення ознаки, характерної для підмета, а дієслівна зв'язка служить для вираження граматичних значень присудка й пов'язує іменну частину присудка з підметом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ФО як складені присудки особливо експресивно вербалізують запах Львівщини, душу Галичини, культуру й традиції львів'ян. У подальшому доцільно розглянути дидактичний аспект започаткованого дослідження в курсі викладання синтаксису в ЗВО.

Література

1. Вдовиченко Г. Інші пів'яблука : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 256 с.
2. Вдовиченко Г. Пів'яблука : роман. Київ : Нора-Друк, 2008. 240 с.
3. Крисюк Т. Львівські яблучні історії від Галини Вдовиченко : «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука». 26.03.2019. URL : <https://starylev.com.ua> > pivuyab... 4. Левченко О. М. Етнолінгвістика та лінгвокультурологія : специфіка об'єкта й завдань. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*. Харків : Вид-цтво ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. Вип. 52. № 787. С. 12 – 16.
5. Рижкова Г. П. У пошуках щастя і любові. (Лінгвокультурні концепти в сучасній українській жіночій прозі). *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 3. С. 119 – 124.
6. *Фразеологічний словник української мови* : у 2-х т. / уклад. В. Білоноженко, В. Винник, І. Гнатюк та ін. Київ : Наукова думка, 1999. 984 с.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

*Анна Кириленко,
завідувач лабораторії кафедри соціальних і
гуманітарних дисциплін
Одеського національного морського університету*

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06-07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Збірник тез доповідей

Рецензенти:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Технічний секретар – Тетяна Євтушина

Формат 60х90/16.

УМ.-ДРУК. АРК. 6